

## Fināls no Pētera Čaikovska Vijoļkoncerta D dur op.35

Vijoļkoncertu krievu komponists Pēteris Čaikovskis uzrakstīja daiļrades brieduma periodā 1878.gadā. Pirms tam komponists jau bija sarakstījis:

5 operas,

1 baletu,

4 simfonijas,

5 programmatiskus simfoniskus skaņdarbus,

3 kvartetus,

1.klavierkoncertu un neskaitāmas romances.

Visus savus skaņdarbus vijolei autors sarakstījis ļoti neilgā daiļrades periodā (1875 – 1878), *Melanolisko serenādi* un *Valsi - skerco* pirms *Vijoļkoncerta* un *Pārdomas*, *Skerco* un *Melodiju* pēc. Vijoļkoncerts tapis ļoti īsā laikā 1878. gadā no 17.marta līdz 11.aprīlim. Šajā periodā P.Čaikovskis dzīvo Šveices pilsētā Klarinā, kopā ar savu brāli Modestu un savu bijušo studentu I.Koteku. Sadarbība ar profesionālu vijolnieku deva iespēju komponistam savu sacerējumu dzirdēt oriģinālā skanējumā. Interesanti, ka Vijoļkoncerta tapšanas gaitā autors nebija apmierināts ar tā otro daļu, kuru sacerēja atkārtoti, savukārt koncerta otrās daļas pirmā versija vēlāk tika izdota kā atsevišķs skaņdarbs *Pārdomas*.

**Vijoļkoncerts** tāpat kā 1.klavierkoncerts attīsta liriskā simfonisma līniju P.Čaikovska daiļradē. Koncerts ir trīsdaļīgs. Sarakstīts tradicionālajā cikliskajā formā, kur daļas savstarpēji atšķiras ar tempiem: ātrs-lēns-ātrs.

Pirmā daļa *Allegro moderato, D dur*, ir vismonumentālākā. Pēc rakstura cēla un gracioza, enerģiska un varētu pat teikt – heroiska. Sarakstīta sonātes formā. Solista kadence atrodas daļas vidū, nevis kā tradicionāli – beigās. Tā ir ļoti virtuozā un attīsta gan galvenās, gan blakus partijas tematiku, ļoti dziļi atspoguļo

cilvēka emocionālos pārdzīvojumus. Kadence ir pirmās daļas dramatiskā kulminācija.

Otrā daļa Kanconetta *Andante, g moll*, rakstīta vienkāršā trijdaļu formā. Mūzikas raksturs ir maigs, melanholisks, pat pastorāls. Noteikta nobeiguma otrajai daļai nav, pēdējo taktu muzikālajai valodai raksturīgas gaidošas intonācijas. Otrā un trešā daļa tiek atskaņotas bez pārtraukuma (*attaca*).

Trešā daļa Fināls, *Allegro vivacissimo, D dur*, ir rakstīts rondo sonātes formā ar spoguļreprīzi. Pēc satura fināls tuvs 4.simfonijas muzikālajiem tēliem par kuru savukārt pats P.Čaikovskis raksta: *Dodies tautā, Skaties kā tā prot priecāties, pilnībā gremdēties vispārējā jautrībā. Tautas svētku aina*(no vēstules *N.F.Mekai*). Otrā un trešā daļa veido kontrastu sastatformu.

Tāpat kā citos P.Čaikovska simfoniskajos darbos Vijoļkoncerta ciklam raksturīgs monotematisms, ir arī daļu tonāla radniecība: D dur-g moll-D dur.

Trešās daļas īpatnības:

1. Rondo un sonātes formu principu mijiedarbība. Sonātes formas attīstība ekspozīcijā, galvenās partijas A un epizodes B (blakus partija) izvērstā attīstība, kurai tālāk seko nedaudz saīsināts refrēns (galvenā partija A1), kurš ļoti dabiski pāriet izstrādājumā. Gan galvenajā, gan blakus partijā variāciju veida izklāsts.
2. Tematismam raksturīgas krievu un ukraiņu tautas mūzikas intonācijas.
3. Vijoļes solo kadence ievadā;
4. Epizode B1 reprīzē G dur (subdominantes) tonalitātē (Tradicionāli jābūt pamattonalitātē D dur).
5. Attīstoša rakstura sintētiska koda. Skan pirmās blakus partijas tematisms, turpinās ar dialogu starp vijoli un orķestri, kas bija izstrādājumā, noslēdzās ar galvenās partijas tematismu.
6. Orķestrī ir 2 Trombe in D.

## Formas analīze

	Ekspozīcija			Izstrādājums	Reprīze		
<b>Ievads</b>	<b>A</b>	<b>B</b>	<b>A1</b>	<b>C</b>	<b>B1</b>	<b>A2</b>	<b>Koda</b>
16 t 36 t	92 t.	98 t.	52 t.	54 t.	111t.	104 t.	76 t.
orķ. Vij.solo	G.P,	1 B.P.	G.P,		1 B.P.	G.P,	
kadence	D dur	D dur		G dur	D dur		
		2 B.P.			2 B.P.		
		fis moll			e moll		

Ievads – pirmsikts, veidots uz D ērģelpunkta.

### A – galvenā partija

16 12 12 8 16 28  
D d D saite

Galvenā partija strauja, dinamiska *perpetum mobile*.

Tā pilna ar hromatiskām pārgāju un palīgskanām, virtuoza. Brīžiem basos tonikas ērģelpunkts, kurš piedod stabilitāti.

### B – blakus partija

51 47  
A fis

Pirmā tēma tautiska – čellos un fagotos tiek imitētas dūdas (divkāršais ērģelpunkts).

Otrā tēma liriska dziedoša, mazliet skumja, izmantotas imitācijas un harmoniska variēšana. Īpaši spilgta ir lejupejoša sekvence ar tercās soli, kura izveidojusies pa elipsi.

### A – galvenā partija

16 12 12 12

D d e

C – izstrādājums

18 36

F-d B

Izstrādājuma pamatā ir galvenās partijas tematisms, kurš attīstās nepārtrauktā sekvencē. Veidojas dialogs, pat ass konflikts starp solo vijoli un orķestri.

B1- blakus partija

51 60

G e – D

Reprīzē blakus partija skan ar izmaiņām faktūrā. Akordu arpēdžijas atgādina balalaiku spēli. Solo vijolei izmantoti flažoleti, kas pastiprina pastorālo efektu. Otrajā blakus partijā izmainīta instrumentācija, imitācijās ir iekļautas arī flautas un fagoti. Pirms galvenās partijas, līdzīgi kā ievadā ir pirmsikts.

A2 - galvenā partija

Pēdējais galvenās partijas izvedums ir plašāks un pāriet sintētiskā kodā.

16 12 12 8 16 16 24 76

D d D h **sekvence  
no 1 b.p.  
tematisma  
sagatavo kodu** D  
**Koda**

Vijole ir viens no instrumentiem, kam koncertus rakstījuši izcilākie dažādu tautu komponisti. Tomēr ir publikas īpaši iemīļoti koncerti, kuri tiek atskaņoti visbiežāk. Tie ir – L.van Bēthovena, F.Mendelszona, J.Brāmsa, J.Sibēliusa un arī P.Čaikovska koncerti. Interesants ir fakts, ka P.Čaikovska koncerts sākumā neguva vijolnieku ievērību, to uzskatīja par pārāk grūtu un neviens, pat L.Auers, kuram šis koncerts bija veltīts, nevēlējās to atskaņot. Koncertu pirmo reizi atskaņoja 1879.gadā Ņujorkā vijolnieks L.Damrošs, bet mūzikas vēsturnieki uzskata, ka autors par šo izpildījumu neko nezināja. Īstais koncerta atklājējs Eiropā ir Vīnes vijolnieks Ādolfs Brodskis. Vēlāk koncertu ar lieliem panākumiem atskaņoja arī L.Auers un citi.

Koncerts ir īpašs ar savu dzirkstošo enerģiju un subjektīvu emocionālo pārdzīvojumu atspoguļojumu. Koncerta tematika ļoti daudzšķautņaina - no enerģijas un aktivitātes līdz maigai lirikai un sapņainībai, kuru nomaina dejiskums un nevaldāma jautrība.

Mūsdienās šis Vijoļkoncerts ir viens no visbiežāk atskaņotajiem skaņdarbiem gan simfoniskajos koncertos, gan pedagoģiskajos nolūkos. Šis koncerts ir īpašs ar to, ka autors atklāj vijoles kantilēnās iespējas apvienojot tās ar spožu virtuozitāti.